

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Козлова О.С.

Київський національний університет технологій та дизайну

У статті розглянуто сутність та необхідність фінансової стійкості підприємства. Виділено основні підходи до визначення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Проаналізовано систему показників оцінки фінансової стійкості підприємства. Виявлено найбільш оптимальні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємство, система показників оцінки, забезпечення фінансової стійкості, фінансовий стан.

Постановка проблеми. Сьогодні основною проблемою ефективного функціонування підприємств в Україні є недостатньо якісний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства, за допомогою якого можна виявити слабкі сторони підприємства та визначити шляхи вдосконалення управління фінансовою стійкістю підприємства. Таким чином, оцінка фінансової стійкості підприємства є необхідною складовою для покращення фінансового здоров'я підприємства та передумовою розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика удосконалення управління та оцінки фінансової стійкості підприємств завжди були об'єктом вивчення зарубіжних і вітчизняних вчених та практиків. Значний вклад у вирішення цих проблем внесли такі відомі науковці, як: М.С. Абрютіна, О.Я. Базилінська, З.С. Варналій, Н.О. Власова, А.В. Грачев, Л.М. Докієнко, М.О. Кизим, Т.М. Конопляник, Ю.О. Русіна, К.В. Самсонова, Г.К. Яловий та багато інших. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених питанням оцінки фінансової стійкості підприємства, методичні підходи щодо комплексної оцінки стану фінансової стійкості суб'єктів господарювання є недостатньо опрацьованими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день існує ціла низка невирішених питань з приводу оцінки

фінансової стійкості підприємства. У працях вчених та практиків досить обмежено окреслені теоретичні та практичні аспекти фінансової стійкості підприємства, що свідчить про актуальність необхідності дослідження даного питання.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження економічної сутності та методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства та визначення напрямів її забезпечення.

Виклад основного матеріалу. В сучасних економічних умовах більшість підприємств мають дуже складне фінансове становище. Проте, на діяльність підприємства негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й відсутність відповідного рівня фінансової стійкості підприємства. Отже, саме зараз, у період економічної та політичної кризи нашої держави основним із завдань будь-якого підприємства виступає забезпечення та управління його фінансовою стійкістю. Для досягнення даної мети виникає необхідність у виявленні та аналізі факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства [5, с. 62].

Можна зазначити, що фінансово стійким є підприємство, яке характеризується такими параметрами: високою платоспроможністю (здатністю відповідати за своїми зобов'язаннями); високою кредитоспроможністю (здатністю платити за кредитами, виплачувати відсотки по них і погашати їх точно в строк); високою рентабельністю

(прибутковістю, що дозволяє фірмі нормально і стійко розвиватися, вирішуючи при цьому проблему взаємини акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства); високою ліквідністю балансу (здатністю покривати свої пасиви активами відповідної і перевищує терміновості перетворення їх на гроші) [6, с. 92].

Головним індикатором оцінки фінансового стану будь-якого суб'єкта господарювання є показники його фінансової стійкості. Фінансову стійкість підприємства слід розглядати комплексно, з урахуванням різних аспектів фінансово-господарської діяльності цього суб'єкта господарювання.

Фінансова стійкість суб'єктів господарювання визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання

ресурсів підприємства, його реальні й потенційні фінансові можливості. Вона безпосередньо впливає на ефективність підприємницької діяльності господарюючого суб'єкта.

Методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства об'єднують у три групи: коефіцієнтний; агрегатний; інтегральний [1, с. 23].

1. Основою коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості підприємства є обчислення та аналіз низки фінансових коефіцієнтів. Методичний підхід до визначення фінансової стійкості за допомогою фінансових коефіцієнтів є найбільш поширеним.

Отже, основні показники, які використовуються вітчизняними та зарубіжними вченими для оцінки фінансової стійкості підприємства, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Система показників оцінки фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Назва коефіцієнтів	Призначення (опис)	Методика розрахунку (за даними Форма № 1 «Баланс»)	Нормативне (рекомендоване) значення
1	Коефіцієнт автономії	Характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх запозичень. Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу	$\frac{\text{ряд.380}}{\text{ряд.640}}$	>0,5
2	Коефіцієнт фінансової залежності	Це показник, обернений до коефіцієнту автономії. Зростання цього показника обумовлює збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства	$\frac{\text{ряд.640} + \text{ряд.380}}{\text{ряд.640}}$ або $1 - \text{ряд.1}$	<2,0 <0,5
3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Показник показує, яке частину власного капіталу використовується для фінансування по точній діяльності. Визначається як відношення власного капіталу до оборотних активів	$\frac{\text{ряд.380}}{\text{ряд.260}}$	>0,4
4	Коефіцієнти забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами	Характеризує рівень забезпеченості ресурсами для проведення незалежної фінансової політики. Визначається як відношення власних оборотних коштів до всієї величини оборотних коштів	$\frac{\text{ряд.260} + \text{ряд.620}}{\text{ряд.260}}$	>0,1
5	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості)	Показник характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки грн. власного капіталу припадає на 1 грн залученого капіталу	$\frac{\text{ряд.380}}{\text{ряд.480} + \text{ряд.620}}$	>1,0
6	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу (коефіцієнт фінансового ризику; фінансування)	Показник зворотний попередньому. Він показує скільки грн. залученого капіталу припадає на 1 грн власного капіталу	$\frac{\text{ряд.480} + \text{ряд.620}}{\text{ряд.380}}$	<0,5
7	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Показує, яка частина оборотних активів забезпечується за рахунок власних засобів	$\frac{\text{ряд.380} + \text{ряд.080}}{\text{ряд.260}}$	>0,1
8	Коефіцієнт співвідношення реальних активів і вартості майна	Показує скільки грн реальних активів припадає на 1 грн вартості майна. Цей коефіцієнт характеризує потенційні можливості активів підприємства	$\frac{\text{ряд.030} + \text{ряд.100}}{\text{ряд.2800} + \text{ряд.120}} + \frac{\text{ряд.270}}{\text{ряд.280}}$	>0,5
9	Коефіцієнт поточних зобов'язань	Характеризує питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування	$\frac{\text{ряд.620}}{\text{ряд.480} + \text{ряд.620}}$	>0,5
10	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	Характеризує частку довгострокових зобов'язань у загальній сумі джерел формування	$\frac{\text{ряд.480}}{\text{ряд.480} + \text{ряд.620}}$	<0,2
11	Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів	Характеризує рівень забезпеченості необоротних активів власними коштами	$\frac{\text{ряд.080}}{\text{ряд.380}}$	>0,5

Джерело: розроблено автором за динамі [3]

Таблиця 2

Зведена таблиця показників
за типами фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	абсолютна	нормальна	нестійкий стан	кризовий стан
$\Phi^B = K_B - Z$	$\Phi^B \geq 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^T = K_{B.пз} - Z$	$\Phi^T \geq 0$	$\Phi^T < 0$	$\Phi^T < 0$	$\Phi^T < 0$
$\Phi^O = K_O - Z$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O \geq 0$	$\Phi^O < 0$

Джерело: розроблено автором за динами [4]

2. Агрегатний підхід ґрунтується на визначенні фінансової стійкості на основі агрегатив. Такий методичний підхід є доповненням до наведеного вище, оскільки виділяють чотири типи поточної фінансової стійкості підприємства.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів відповідають три показники забезпечення запасів джерелами формування [4, с. 99]:

1. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів

$$+ \Phi_B = K_B - Z, \quad (1)$$

2. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування запасів

$$+ \Phi_T = K_{B.пз} - Z, \quad (2)$$

3. Надлишок (+) або нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів

$$+ \Phi_O = K_O - Z, \quad (3)$$

За допомогою цих показників визначають трикомпонентний тип фінансової стійкості підприємства: 1, якщо $\Phi > 0$; $S(\Phi) = 0$, якщо $\Phi < 0$.

Після виконання розрахунків наведених вище показників підприємство може бути охарактеризоване одним із чотирьох типів фінансової стійкості:

1. Абсолютна фінансова стійкість трикомпонентний показник типу фінансової стійкості, що має такий вигляд: $S = (1,1,1)$, тобто:

$$3B < BOK, \quad (4)$$

де $3B$ – запаси та витрати; BOK – розмір власних оборотних коштів підприємства.

2. Нормальна фінансова стійкість показник типу фінансової стійкості – $S = (0,1, 1)$. При цьому $BOK < 3B < НДФ$, де $НДФ$ – нормальні джерела формування запасів, які визначають як суму власних оборотних коштів, банківських позик для покриття запасів, кредиторської заборгованості за товари [4, с. 102].

3. Нестійкий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = (0,0,1)$). Він свідчить про такий стан, коли запасів і витрат більше, ніж нормальних джерел фінансування, тому підприємство змушено залучати додаткові джерела фінансування.

4. Кризовий фінансовий стан ($S = 0,0,0$) характеризується перевищенням запасів над нормаль-

Таблиця 3

Характеристика показників фінансової стійкості, визначеної за інтегральним підходом

№ з/п	Назва показника	Суть показника	Алгоритм розрахунку	Взаємозв'язок з іншими показниками
1	Коефіцієнт покриття матеріальних запасів власними оборотними коштами (Z_{BOK})	Характеризує ту частку матеріальних оборотних активів, що фінансується за рахунок власних оборотних коштів	BOK/MOA , де BOK – власні оборотні кошти, MOA – матеріальні оборотні активи	$K_{ман}, K_{п.а.}, K_{д.п.}, K_{р.с.}, K_{з.с.}$
2	Коефіцієнт маневреності власних коштів ($K_{ман}$)	Відображує мобільність власних джерел коштів	BOK/BK , де BK – обсяг власного капіталу	$Z_{BOK}, K_{п.а.}, K_{д.п.}$
3	Індекс постійного активу ($K_{п.а.}$)	Характеризує частку основних засобів та необоротних активів у складі власних джерел коштів	OZ/BK , де OZ – основні засоби та інші необоротні активи	$Z_{BOK}, K_{ман}, K_{д.п.}, K_{р.с.}, K_{з.с.}$
4	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів ($K_{д.п.}$)	Дає оцінку інтенсивності використання підприємством довгострокових позикових коштів на відновлення та розширення	DK/BK , де DK – обсяг довгострокового капіталу підприємства	$K_{ман}, Z_{BOK}, K_{п.а.}, K_{з.с.}, K_{р.в.}$
5	Коефіцієнт накопичення зносу ($K_{з.с.}$)	Слугує для оцінки ступеня фінансування, заміни та оновлення основних засобів за рахунок їх зносу	$Z/P_{з.с.}$, де Z – нарахована сума зносу, $P_{з.с.}$ – первісна балансова вартість основних засобів	$K_{д.п.}$
6	Коефіцієнт реальної вартості майна ($K_{р.в.}$)	Характеризує рівень виробничого потенціалу підприємства	$(OZ+BZ+MB+MШП)/A$, де OZ – вартість основних засобів; BZ – вартість незавершеного виробництва; MB – вартість виробничих запасів; $MШП$ – вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів	$Z_{BOK}, K_{п.а.}, K_{з.с.}$
7	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів ($K_{з.с.}$)	Відображає залежність підприємства від позикових коштів	PK/BK , де PK – обсяг позикового капіталу підприємства	$Z_{BOK}, K_{п.а.}, K_{д.п.}, K_{р.в.}$

Джерело: розроблено автором за динами [2]

ними джерелами фінансування за наявності в складі позикових коштів несплачених у строк кредитів та простроченої кредиторської й дебіторської заборгованості.

Для зручності визначення типу фінансової стійкості наведено в табл. 2.

3. Інтегральний підхід дає змогу дати інтегровану оцінку ступеню фінансової стійкості. Його можна застосовувати на практиці, особливо в умовах кризового стану економічної системи, коли старі господарські зв'язки підприємства порушені і відбувається процес налагодження ним нових зв'язків з партнерами, зацікавлених у достатній фінансовій стійкості [2, с. 38].

Показники фінансової стійкості за цього підходу характеризують стан і структуру активів підприємства та забезпеченість їх джерелами покриття. Система показників фінансової стійкості подано за такого підходу двома групами (табл. 3).

Цей підхід цікавий тим, що на відміну від усіх охарактеризованих вище, в процесі його здійснення кожний з показників розглядається у взаємозв'язку з іншими показниками. Крім того, для загальної оцінки фінансового стану за цим підходом використовують узагальнюючий показник зміни фінансової стійкості підприємства [2, с. 39]:

$$\Phi_c = \frac{(1+2K_{д.п.} + 3Z_{в.о.к.} + 1:K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^1}{(1+2K_{д.п.} + 3Z_{в.о.к.} + 1:K_{з.с.} + K_{р.в.} + K_{п.а.})^0} - 1. \quad (5)$$

$K_{д.п.}^1$, $K_{д.п.}^0$ – коефіцієнт довгострокового залучення коштів у звітному та попередньому періодах; $Z_{в.о.к.}^1$, $Z_{в.о.к.}^0$ – коефіцієнт забезпечення матеріальних запасів власними оборотними коштами

у звітному та попередньому періодах; $K_{з.с.}^1$, $K_{з.с.}^0$ – коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів у звітному та попередньому періодах; $K_{р.в.}^1$, $K_{р.в.}^0$ – коефіцієнт реальної вартості майна; $K_{п.а.}^1$, $K_{п.а.}^0$ – коефіцієнт постійного активу.

Критерії оцінки цього показника такі:

– якщо $\Phi_c > 0$, то це свідчить про збільшення фінансової стійкості підприємства;

– якщо $\Phi_c < 0$, то це свідчить про зниження фінансової стійкості підприємства.

Цей показник є основною перевагою цього підходу, оскільки дозволяє оцінити фінансову стійкість за допомогою інтегрованого показника і своєчасно виявити негативні тенденції з її зміни.

Висновки і пропозиції. Отже, велика кількість підходів до визначення фінансової стійкості підприємства свідчить про багатогранність цього поняття. Фінансова стійкість – це спроможність підприємства забезпечувати пропорційний розвиток при збереженні достатнього рівня плато-та кредитоспроможності. У зв'язку з цим можна вважати доцільним дослідження, яке ґрунтується на інтегрованому поєднанні двох підходів: з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості підприємства, що дає змогу оцінити загальну динаміку фінансового стану та зміни фінансової стійкості підприємства протягом певного періоду часу; та в основі якого покладено виділення чотирьох типів поточної фінансової стійкості (абсолютна та нормальна фінансова стійкість, нестійкий, критичний фінансовий стан підприємства). За допомогою такого підходу можна визначити, до якого саме типу належать певні підприємства, а також зробити прогностичні розрахунки щодо перспектив розвитку підприємств у разі зміни фінансової стійкості.

Список літератури:

1. Артеменко В.Г. Финансовый анализ: Учеб. Пособие / В.Г. Артеменко, М. В. Беллендир. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2012. – 365 с.
2. Выборова Е. Н. Диагностика финансовой устойчивости рынков хозяйствования / Е. Н. Выборова // Аудитор. – 2016. – № 12. – С. 37–39.
3. Грабовецкий Б. Е. Экономический анализ: навч. посіб. / Б. Е. Грабовецкий – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
4. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. – Х.: Вид. дім «ІНЖЕК», 2013. – 144 с.
5. Кравченко М. С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М. С. Кравченко // Вісник економічної науки України – 2014. – № 2. – С. 61–63.
6. Сахарова И. В. Нормативная модель рейтинговой оценки устойчивости предприятий. Теория и практика эффективного функционирования российских предприятий / И. В. Сахарова. – М.: ЦЭМИ РАН, 2013. – 192 с.

Козлова Е.С.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены сущность и необходимость финансовой устойчивости предприятия. Выделены основные подходы к определению финансовой устойчивости субъектов хозяйствования. Проанализирована система показателей оценки финансовой устойчивости предприятия. Выявлены наиболее оптимальные подходы к определению финансовой устойчивости предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, предприятие, система показателей оценки, обеспечение финансовой устойчивости, финансовое состояние.

Kozlova O.S.

Kiev National University of Technology and Design

METHOD OF ASSESSMENT OF FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE

Summary

The article considers the essence and necessity of financial stability of the enterprise. The basic approaches to determination of financial stability of the subjects of management are allocated. The system of indicators of estimation of financial stability of the enterprise is analyzed. The most optimal approaches to the definition of financial stability of an enterprise are revealed.

Keywords: financial stability, enterprise, system of indicators of estimation, providing of financial stability, financial condition.